

AGENDA

1. Tentoonstelling „Nederland als kunstwerk; vijf eeuwen bouwen door ingenieurs"

De geschiedenis van het Nederlandse landschap is het onderwerp van deze tentoonstelling in het Nederlands Architectuur Instituut in Rotterdam van 27 mei tot 4 september 1995.

Nederland is door mensenhanden ontworpen, vrijwel alles is kunstmatig: de polders en de dijken, maar ook de autosnelwegen, bruggen, tunnels, leidingentracés en windmolenparken. De tentoonstelling zet deze dynamische ontwikkeling in een historisch perspectief. Hoe ingenieurs gedurende vijf eeuwen bouwden aan Nederland, van de Hollandse waterlinie tot de stormvloedkering in de Oosterschelde, van de vesting Willemstad tot de Willemsspoortunnel en van de Beemster tot de Erasmusbrug. Authentieke tekeningen, documenten, maquettes en foto's brengen deze geschiedenis tot leven. De expositie is opgebouwd rond acht hoofdthema's, waaronder: de beeldspraak van het landschap (17e-20e eeuw), de ontwikkeling van het beroep van ingenieur (18e-20e eeuw) en de ontwikkeling van dijken en andere waterkeringen (16e-20e eeuw).

Rondom de tentoonstelling worden allerlei activiteiten georganiseerd, zoals lezingen, rondleidingen, films, rondvluchten en fiets- en wandeltochten.

Het NAI publiceert een gelijknamig boek met bijdragen van verschillende auteurs. Het boek telt 280 blz. en 350 zwart-wit afbeeldingen en kost f 85,-. NAI, Museumpark 25, 3015 CB Rotterdam, tel. 010-4401200.

Ter Aar - polderlandschap.

2. Tentoonstelling „Bier! De geschiedenis van een volksdrank"

Limburgs Museum Venlo, 26 augustus tot 8 januari 1996. Limburg heeft in de Nederlandse biergeschiedenis altijd een belangrijke rol gespeeld. Geen wonder dus dat de geschiedenis van de Limburgse brouwnijverheid als een rode draad door de expositie loopt. Zonder zweem van chauvinisme, want de grote Hollandse biersteden uit de zestiende eeuw krijgen alle aandacht. De tentoonstelling laat tal van voorwerpen zien die met de productie en consumptie van bier te maken hebben. Meest in het oog springend is een tweetal gereconstrueerde brouwerijen op schaal 1 : 1, waardoor de bezoeker zich een goed beeld

kan vormen van de brouwmethoden in de middeleeuwen. Stadskeuren, registers en andere archiefstukken laten de bemoeienis zien van de overheid met het bier. Ook de biergilden met hun patroonheiligen Sint-Rombout en St. Arnoldus komen aan bod. Opgravingen laten zien dat de mens in het verleden steeds weer nieuwe en betere produktiemethoden nastreefde. Iedere bezoeker van de tentoonstelling krijgt op vertoon van het toegangskaartje een glas Gouverneur aangeboden, gebrouwen in de jubilerende brouwerij Lindeboom.

3. Zevenaar: tentoonstelling „De Liemers binnen en buiten de dijken"

Liemers Museum, Stationsplein 4, 6901 BE Zevenaar, tel. 08360-33615.

Van 2 juli tot 11 september is in het Liemers Museum een tentoonstelling te zien over de invloed van het water op leven, werken en het landschap van de Liemers. Aan de orde komen thema's als het cultuur- en natuurlandschap, de grens en de binnenvaart en de werkgelegenheid in de Liemers. Er zijn verschillende historische objecten te bezichtigen, die beschikbaar zijn gesteld door onder meer het Polderdistrict Rijn en IJssel, Rijkswaterstaat afd. Nijmegen, scheepswerf „De Hoop" te Lobith, douane Lobith, etc. In het kader van de tentoonstelling is een fietstocht van 25 kilometer uitgezet, waarin onderwerpen uit de tentoonstelling zijn verwerkt. Openingstijden: zo.-, wo.- en vr.mi. van 14.00-17.00 uur en di.- en do.ochtend van 10.00-12.30 uur.

4. Enkhuizen: tentoonstelling „De Zuiderzeewerken geschilderd door J. H. van Mastenbroek (1875-1945)"

Van 8 juli t/m 30 januari 1996 is in het Zuiderzeemuseum een overzichtstentoonstelling te bezichtigen van schilderijen met als thema de Zuiderzeewerken. De schilderijen beelden de dynamiek van de inpolderingswerken uit, met thema's als stoommachines, hijskranen en grippers.

Een nieuwe aanwinst voor het Zuiderzeemuseum is de historische slagerij annex worstmakerij. Een houten pand uit Purmerend is hiertoe ingericht met een collectie uit het Nationaal Slagerij- en Vleesmuseum. Het pronkstuk van het interieur is de eiken toonbank met houtsnijwerk van dierekoppen. Ook zijn er bijzondere tegeltableaus van rond de eeuwwisseling met afbeeldingen van vee en een authentieke ijskast te bewonderen. Het pand is in 1979 in zijn geheel overgebracht naar de stadsgracht in het Zuiderzeebuitenmuseum. Achter de slagerij bevindt zich de slachtplaats annex worstmakerij. Daar staan de machines om vlees mee te bewerken, zoals de „Wolf" en de „Cutter". Deze werden door riemoverbrenging aangedreven met een electromotor.

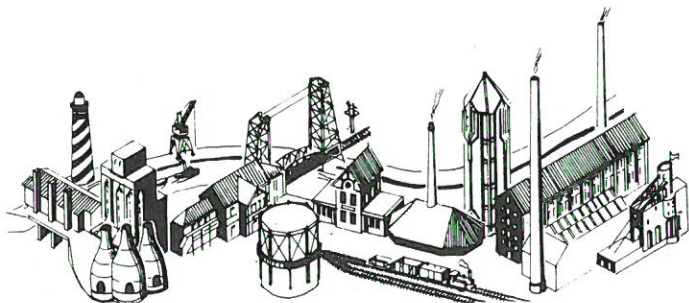
Openingstijden: tot 30 oktober dagelijks van 10.00-17.00 uur, tel. 02280-10122.

5. Vereniging Open Monumenten: restauratie van de maand

De vereniging Open Monumenten organiseert deze zomer

voor haar leden een drietal open monumentendagen rondom een monument dat vanwege de restauratie in de belangstelling staat. Op zaterdag 26 en zondag 27 augustus staat het pas gerestaureerde kalkovencomplex in Hasselt centraal (zie ook de rubriek Berichten, Overijssel).

COLOFON

Industria

Nieuwsbrief van de 52 bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties. De nieuwsbrief verschijnt ± vijfmaal per jaar en staat onder redactie van:

H. P. G. de Boer, W. F. Jansen Wz. en A. J. Klut.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Fonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie-adres: Industria, p/a M. N. M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle (samensteller).

Kopij voor Industria 1995 no. 4 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 30 september 1995.

Sekretariaatsadres FIEN: Zomervlaart 206 f, 2033 DN Haarlem.

Abonnementenopgave: door overmaking van f 26,- voor de jaargang 1995 op Postbankrek.nr. 132802 ten name van Stichting FIEN, Industria, Oosteinde 13, 7772 CA Hardenberg.

NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

1. Stichting Historie Grofkeramiek

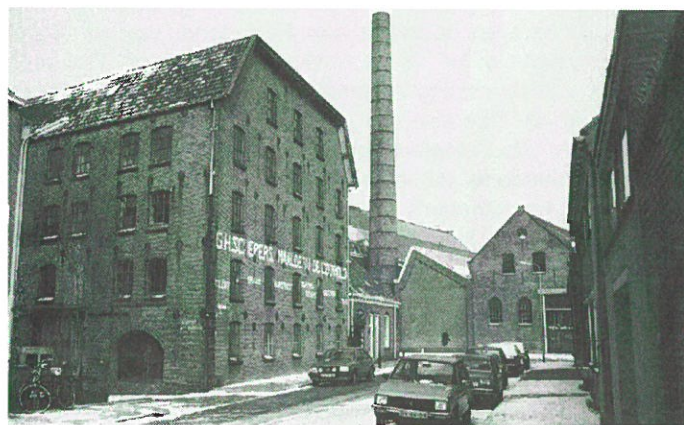
Op de open monumentendag, 9 september, zal in het plaatselijk Museum Dorestad te Wijk bij Duurstede een tentoonstelling van start gaan met als thema: „De baksteen door de eeuwen heen en het gebruik daarvan”. De tentoonstelling is een initiatief van de plaatselijke monumentencommissie in samenwerking met de Stichting Historie Grofkeramiek. De expositie besteedt ruim aandacht aan de fabricage en het gebruik van dit bouw materiaal. Tevens is er sprake van een primeur, want de stichting zal voor het eerst exposeren met draagbare en gemakkelijk vervoerbare vitrines, die door middel van

een subsidie van het Prins Bernhardfonds tot stand gekomen zijn.

Museum Dorestad, Volderstraat 15, Wijk bij Duurstede, tel. 03435-71448.

2. Stichting Deventer Industrieel Erfgoed (SDIE)

Op 4 juli is in Deventer de SDIE opgericht in aanwezigheid van burgemeester J. van Lidth de Jeude en wethouder R. Bos van monumentenzorg. De nieuwe stichting is tot stand gekomen op initiatief van de afdeling Deventer van de Nederlandse Maatschappij voor Handel en Nijverheid, de afdeling monumentenzorg van de gemeente en een tweetal historische verenigingen. Een van de initiatiefnemers, dhr. J. L. M. van der Laar van de afdeling monumentenzorg, benadrukte het belang van Deventer als industriestad en de aanwezigheid van belangwekkende industriële monumenten in het oudste industriegebied van Deventer, de Raambuurt, gesitueerd op de voormalige vestingwerken. Dit historische industriegebied zal in het kader van het Jaar van het industrieel erfgoed 1996 centraal staan in de maand september 1996.

Deventer - Raambuurt.

BERICHTEN

GRONINGEN

Bedum: de gemeente Bedum wil geld uittrekken voor het opknappen van een voormalig rioolpompegebouw aan de Emmalaan. Het pompegebouw dateert uit 1936 en is gebouwd in de typische Groninger variant van de Amsterdamse School. Het object staat op de lijst van potentiële rijksmonumenten in de gemeente Bedum. Binnenkort verliest het gebouw zijn functie door de vernieuwing van het rioleringsstelsel.

OVERIJSSSEL

Deventer: in de loop van 1996 zal AKZO haar huidige laboratorium aan de Koningin Wilhelminastraat verlaten om nieuwe huisvesting elders te betrekken. Het laboratorium is een opvallend bedrijfspand, gebouwd in 1930 in een aan de Nieuwe Zakelijkheid verwante stijl. Het gebouw maakte oorspronkelijk deel uit van de hier gevestigde ijzergieterij van Nering Bögel. In 1934 ging dit vermaarde bedrijf failliet, waarna de gebouwen werden overgenomen door het chemische bedrijf Noury en Van der Lande. Voor een eventuele herbestemming van het complex wordt gedacht aan de verbouw tot apparte-

menten. Voor het gebied waarin het laboratorium is gevestigd, de zogenaamde Raambuurt, ontwikkelt de gemeente Deventer momenteel een herinrichtingsplan. In de Raambuurt, Deventers oudste industriegebied, zijn nog een aantal belangwekkende oude industriële gebouwen aanwezig, zoals de voormalige mallenopslagplaats van Nering Bögel, een olieslagerij, een graanpakhuis en een inktfabriek. Een struikelblok voor de herinrichting van dit gebied vormt de ernstige bodemverontreiniging, veroorzaakt door de ijzergieterij.

Hasselt: op 21 juni zijn de gerestaureerde kalkovens in Hasselt officieel in werking gesteld door Jan Buter, een van de laatste professionele kalkbranders. De kalkbrandrij van Hasselt was tot voor kort de laatste in werking zijnde kalkbrandrij van West-Europa. De gemeente Hasselt besloot het complex te restaureren en een museale bestemming te geven. De kosten van de restauratie bedroegen f 850.000,-. Behalve de twee ovens is er ook een gereconstrueerd leshuis ingericht, dat fungeert als expositieruimte. De stichting die de kalkovens exploiteert, heeft plannen om de museumfunctie van het complex te versterken. Zo zullen te zijner tijd ambachtelijke bedrijven uit de regio Hasselt een plaats krijgen op het terrein van de kalkbrandrij. Hierbij wordt gedacht aan een touwslagerij, een zeilmakerij en een kleine scheepswerf, waar een replica van een Hasselter aak, een verdwenen scheepstype, kan worden gebouwd.

Nieuwleusen: eind juni zijn de werkzaamheden gestart aan de watertoren bij „De Lichtmis”, aan de A28 Zwolle-Meppel. De toren is aangekocht door de ondernemer H. van der Most, die de buiten gebruik gestelde toren wil verbouwen tot toeristisch informatiecentrum voor Noord-Nederland. De watertoren van De Lichtmis is gebouwd in 1932. De eerste fase van de werkzaamheden behelst de sloop van het dak en de bakstenen buitenmantel. Om het resterende betonskelet wordt binnen twee jaar een nieuwe buitengevel opgetrokken uit beton en glas.

Zwolle: de laatste oude draaibrug in de Zwolse binnenstad, de Schoenkuipenbrug over het Almelose Kanaal, zal nog dit jaar provisorisch worden hersteld.

De gemeente wil de draaibrug, die in zeer slechte staat verkeert, nog eenmaal renoveren voor een bedrag van f 380.000,-. Met dit bedrag zal het verrotte houten wegdek worden vernieuwd en de door roest aangetaste stalen dwarsliggers worden vervangen door gegalvaniseerde liggers. Met deze opknapbeurt zal de levensduur van de brug voor hooguit twaalf jaar worden verlengd. Daarna zal waarschijnlijk een geheel nieuwe brug moeten worden gebouwd. De Schoenkuipenbrug is in 1992 op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. De brug is in 1906 gebouwd naar een ontwerp van de stadsarchitect L. Krook, ter vervanging van de toenmalige gietijzeren ophaalbrug over het Almelose Kanaal. De draaibrug wordt omschreven als een belangrijk technisch monument. De gemeente sluit niet uit dat in de toekomst met behulp van nieuwe renovatietechnieken de brug wellicht in grotendeels oorspronkelijke staat behouden kan blijven.

GELDERLAND

Barneveld: in juni is de Stichting het Gelders Landschap begonnen met de restauratie van de oude stuw in de gracht van het landhuis De Schaffelaar. De stuw dateert van voor 1800 en behoorde bij het grachtenstel-

sel van de middeleeuwse voorganger van het huidige landhuis. De constructie van deze unieke sluis bestaat uit gemetselde sluiswanden, die van bovenaf gezien de vorm hebben van een zandloper. In het smalle midden-gedeelte van de sluis bevond zich de eigenlijke stuw, gevormd door houten schotten, waarmee het waterpeil in de grachten geregeld kon worden. Het restauratieproject is financieel mogelijk gemaakt door de Waterleiding Maatschappij Gelderland.

Culemborg: de uit 1911 daterende watertoren van Culemborg zal niet worden gesloopt. De waterleiding-maatschappij Gelderland zal de toren nog zeker tot het jaar 2000 blijven gebruiken als extra reservoir voor de watervoorziening. De WMG wilde de toren aanvankelijk verkopen aan een particulier, maar de aanwezigheid op het terrein van het pompgebouw en het machinistenhuis, die beide nog in gebruik zijn, belemmerde deze optie. De gemeente Culemborg heeft de toren inmiddels op de voorlopige gemeentelijke monumentenlijst geplaatst, een status die binnen twee jaar volgens de gemeente een definitieve wordt. Pas dan zal met behulp van restauratiefondsen worden gestart met het opknappen van de toren. Sinds 1968 is het reservoir van de toren voorzien van een stalen mantel om de ergste scheuren in het oorspronkelijke muurwerk te bedekken.

UTRECHT

Amersfoort: eind juni is het voormalige tramstation aan het Stationsplein gesloopt om plaats te maken voor een tijdelijk busstation. Het oude tramstation is gebouwd in 1915. Na opheffing van de tramlijnen in 1947 deed het dienst als restaurant „De Oude Tram”. De sloop van „De Oude Tram” vormt het begin van een grootscheepse reconstructie van het stationsgebied. Op de plek van het oude stationsgebouw komt een groot kantoorcomplex met winkelvoorzieningen. De entree van het NS-station wordt geïntegreerd in de kantoorbebouwing. Eind 1995 wordt het oude station uit 1909 gesloopt. Voorafgaand aan de sloop zullen karakteristieke onderdelen zorgvuldig worden verwijderd. Het gaat hierbij om de glas-in-loodramen in de entreehal en de fraai gedetailleerde hardstenen versieringen en gevelstenen in de voorgevel, die in Jugendstilvormen zijn uitgevoerd.

NOORD-HOLLAND

AMSTERDAM: aan de Omval, vlakbij de onlangs gereedgekomen kantoorwolkenkrabber „Rembrandttower”, staat een oude villa, die gekraakt is. De villa, „De Omval”, is de voormalige fabrikantenwoning van de fa. Maschmeijer, van de gelijknamige fabriek van geur- en smaakstoffen die hier vroeger was gevestigd. De villa is in 1923 gebouwd en vertoont kenmerken van de architectuur van Frank Lloyd Wright. Het stadsdeel Watergraafsmeer wil op de plek van de villa een tweede hoge kantoorstoren laten bouwen door projectontwikkelaar Delta Lloyd. De krakers willen de villa behouden en bestemmen voor sociale woningbouw. Zij stellen dat een nieuwe kantoorstoren overbodig is, gezien het feit dat de Rembrandttower na voltooiing nog praktisch leeg staat. Op 23 juni deed de Raad van State uitspraak in een door de krakers aangespannen procedure tegen de stadsdeelraad: de villa kan niet als rijksmonument gezien worden, maar mag toch niet worden gesloopt. De door het stadsdeel afgegeven sloopvergunning was nie-

dat sloop van onderdelen van het complex noodzakelijk is om de nieuwbouwplannen te realiseren.

LITERATUURSIGNALERING

1. Blijdenstein, R., e.a.: *Benzinestations: het Esso-station van W. M. Dudok*. Zeist, Stichting Publikatiefonds, Industrieel Erfgoed Nederland (PIEN), 1995. (Serie Buiten Bedrijf, dl. 3). Prijs f 13,50. Te bestellen door overmaking van f 13,50 op giro 5992246 t.n.v. Stichting PIEN te Zeist.

Op 18 mei jl. is in het Autotron te Rosmalen tijdens de officiële opening van het gerestaureerde Dudok-benzinestation een publikatie over benzinestations gepresenteerd. Het betreft deel drie in de reeks „Buiten Bedrijf” van het Projectbureau Industrieel Erfgoed (PIE), in samenwerking met de provincie Utrecht.

Aanleiding voor deze publikatie was de bijzondere reddingsoperatie van het laatste Esso-station van architect W. M. Dudok uit 1953. Van de in totaal 112 benzinestations die Dudok tussen 1953 en 1967 voor Esso ontwierp, was alleen die langs de A2 bij Vinkeveen nog over. Als gevolg van wegverbreding zou ook dit exemplaar moeten verdwijnen. Dankzij het initiatief van de provincie Utrecht, het Autotron, enige sponsors en Esso zelf kon het station behouden blijven. Na een uniek transport over land en water is het aangekomen op het terrein van het Autotron in Rosmalen en in originele staat teruggebracht. De publikatie bevat onder meer artikelen over de reddingsoperatie, de ontwerpgeschiedenis van het Dudokstation, over architect Dudok en over de „corporate identity” van de oliemaatschappijen. Voorts wordt aan de hand van uniek archiefmateriaal van Esso de ontwikkeling van het benzinestation in Nederland beschreven. Ook is een artikel opgenomen over de herbestemming van deze bijna verdwenen categorie bedrijfsmonumenten.

2. Heijdra, Ton: *Het Heinekensterrein, geschiedenis van een brouwerij*. Uitg.: René de Milliano. 60 blz., geïll., lit.opg., 40 x 40 cm. Prijs f 15,-.

Dit boekje behandelt de geschiedenis van de Heinekenbrouwerij in Amsterdam, die zijn startpunt had in 1867, toen de brouwerij aan de Stadhouderskade werd gebouwd. Op deze plek heeft het bedrijf bier geproduceerd tot 1988, waarna de bedrijfsactiviteiten in Zoetermeer werden geconcentreerd. Het grootste deel van het complex heeft inmiddels plaatsgemaakt voor woningbouw, alleen het oude frontgebouw is blijven staan en dient nu als ontvangstruimte en bedrijfsmuseum. Het boek besteedt aandacht aan de historie van de brouwerij, de familie Heineken en de arbeidsomstandigheden in het bedrijf. Te bestellen door overmaking van f 15,- op giro 1931946 van uitg. René de Milliano te Alkmaar.

3. Weijs, A.: *De Limburgse mijnbouw: opkomst en ondergang in woord en beeld*. Rijswijk, Elmar, 1994. 152 blz., geïll., reg. ISBN 90-38902565. Prijs f 39,50.

Bijna dertig jaar na de sluiting van de Nederlandse mijnen verschijnt er een fotoboek over dit onderwerp. Het is een van de weinige recente boeken die aandacht besteden aan het leven en werken in en om de mijnen. De foto's zijn van uitstekende kwaliteit en zijn voor een

groot deel afkomstig uit de archieven van de diverse mijnen. Het boek geeft een beeld van een Limburg dat men zich amper kan herinneren: met rokende schoorstenen, grote afvalbergen, etc. Thans rest nog een klein aantal mijnmonumenten, die herinneren aan de steenkoolwinning in Limburg. De snelle teloorgang van deze bedrijfstak, en daarmee van de meeste objecten, laat zien hoe belangrijk het is representatieve bedrijfsmonumenten te bewaren als onderdeel van het Nederlandse cultuurbezit.

4. Ouden, Alex den: *Een hoekstaal van de maatschappij; constructiewerkplaatsen in Nederland van 1840 tot heden (1994)*. Eindhoven: de Archeologische Pers, Stichting Nederlandse Staalbouw. Cop. 1994, 880 blz., geïll., 26 cm. ISBN 90-65850104. Prijs

In deze indrukwekkende studie beschrijft de auteur de geschiedenis van de Nederlandse staalindustrie. In zes hoofdstukken wordt uitgebreid ingegaan op onderwerpen als de ijzergieterijen in de 19e eeuw, de technische innovaties, de overgang van gietijzer en welijzer naar de toepassing van staal, de schaalvergroting in de staalbranche na de tweede wereldoorlog, de crisis in de staalbedrijven na 1970 en de toepassing van staalconstructies in het laatste decennium. Het boekwerk besteedt in elk hoofdstuk veel aandacht aan de geschiedenis van de Nederlandse ijzer- en staalconstructiebedrijven, waaronder Feijenoord, Kloos, De Vries Robbe en Begeman. Als zodanig geeft dit boek een uniek overzicht van de geschiedenis van deze bedrijfstak, aangevuld met een schat aan informatie over de tot stand gekomen producten. Voorbeelden hiervan zijn: spoor- en verkeersbruggen, havenkranen, fabriekshallen, dokken, perronoverkappingen, etc. Het fraai vormgegeven boek is rijk voorzien van foto's, tekeningen en tabellen.

5. Vernooij, A.: *Hard van binnen, rond van fatsoen: geschiedenis van de Nederlandse kaascultuur*. Wormer, Inmerc, 1994. 112 blz., geïll., lit.op. ISBN 90-66113332. Prijs f 39,50.

Een uitgave in opdracht van het Nederlands Zuivelbureau voor de geschiedenis en ontwikkeling van de kaas, kaashandel en kaasindustrie en de diversiteit van nieuwe soorten. Fraai geïllustreerd en bestemd voor een breed publiek. Ondanks dat is het boek ook voor geïnteresseerden in de zuivelsector van belang, temeer daar er weinig specifieke literatuur over dit onderwerp bestaat.

6. Boomstra, B.: *Brandaris: tot waarschouwinghe aller seevarenden*. Assen etc., Van Gorcum, 1994. 144 blz., geïll., lit.opg. ISBN 90-23228995. Prijs f 49,50.

De vuurtoren van Terschelling is de oudste nog bestaande vuurtoren in ons land en dateert in deze vorm uit 1594. Het vierhonderdjarig bestaan van de Brandaris was de aanleiding voor dit boek. Er wordt aandacht besteed aan de voorgangers van de huidige toren, de bouwgeschiedenis en het vele gekrakeel over het onderhoud van de toren. Het geheel wordt voorafgegaan door een hoofdstuk over pharologie (vuurtorenkunde) en de geschiedenis van de kustverlichting in Nederland. Eindelijk, na meer dan tien jaar, weer een boek over dit onderwerp. De vorige titels zijn alleen nog antikwarisch te vinden.

tig, omdat deze niet voldeed aan de wettelijke bepalingen, aldus de uitspraak van de Raad. De bewoners hebben inmiddels de villa bij het stadsdeel aangemeld als gemeentelijk monument.

Amsterdam: een van de laatste oude fabrieksschoorstenen in de binnenstad van Amsterdam is op 14 juli door de bliksem getroffen. De schoorsteen, die onlangs door de gemeente was aangemerkt als mogelijk industrieel monument, is dusdanig beschadigd dat totale afbraak nodig is. De 32 meter hoge schoorsteen, die op een binnenterrein aan de Lijnbaansgracht staat, is het laatste restant van een voormalige koffiebranderij.

Bussum: een bewonersbelangenvereniging voert strijd tegen de in het centrum gelegen cacaofabriek van Bensdorp. Volgens de bewoners zal het bedrijf in 1997 niet voldoen aan een strengere milieunorm van 40 decibel (nu nog 45 decibel). Volgens de gemeente voldoet het bedrijf nog net aan de normen. De cacaofabriek is sinds het begin van deze eeuw gevestigd in Bussum, in een monumentaal fabrieksgebouw, dat grotendeels nog in de oorspronkelijke staat verkeert. Onlangs besloot het bedrijf ondanks de milieuproblematiek de productie op deze locatie te handhaven. In samenwerking met de gemeente is een handavingsplan opgesteld.

Bussum - cacaofabriek Bensdorp.

Halfweg: de gemeente Haarlemmerliede heeft de historische uitwateringssluizen bij Halfweg tot gemeentelijk monument verklaard. Tegen dit besluit heeft het Hoogheemraadschap van Rijnland bij de Raad van State bezwaar aangetekend. Het Hoogheemraadschap wil namelijk twee van de drie uit de middeleeuwen daterende sluisen afbreken, ten behoeve van een nieuwe, bredere watergang; dit in het kader van een verbetering van de doorstroming van het boezemwater. De bestaande oude sluisen belemmeren volgens het Hoogheemraadschap een goede doorstroming bij hoog peil. Een alternatief is de aanleg van een compleet nieuw afwateringskanaal buiten het sluisencomplex om, waarvan de kosten echter tot 37 miljoen kunnen oplopen.

Den Helder: het voormalige waterpompstation aan de Duinweg in Huisduinen is door de provincie Noord-Holland voorgedragen voor plaatsing op de provinciale monumentenlijst. Het pompstation dateert uit 1911 en is opgetrokken uit beton. De kunstenaarsvereniging Het Zilten uit Den Helder heeft zich aangemeld als gegadigde om het pompstation als kunstenaarsatelier in gebruik te nemen.

Hoogkarspel: de watertoren van Hoogkarspel is voorgedragen door de provincie en de gemeente Drechterland als rijksmonument. Het waterleidingbedrijf Noord-Holland heeft bezwaren tegen de voordracht. Het bedrijf vreest dat mogelijke toekomstige aanpassingen aan de toren bemoeilijkt zullen worden als de toren op de lijst wordt geplaatst. Overigens is de watertoren, daterend uit 1930, al eind 1994 als proef door het waterleidingbedrijf buiten bedrijf geplaatst. In deze periode is de toren niet nodig geweest als reserve-eenheid voor de waterhuishouding.

Wormer: maandag 12 juni jl. zijn door de provincie Noord-Holland de officiële plannen gepresenteerd voor de restauratie en herinrichting van de voormalige rijst- en gortpellerij op het terrein van de Lassiefabriek in Wormer. Als alles volgens plan verloopt, zal het in art deco-stijl gebouwde betonnen silocomplex „Mercurius” over anderhalf jaar een voor Nederland uniek archeologisch centrum huisvesten. De kosten bedragen 7 miljoen gulden. De restauratie/herinrichting van „Mercurius” gebeurt volgens een plan van architect Jan Boot. In het uit 1922 daterende gebouw met vier verdiepingen komen ruimtes voor het zelf spoelen, sorteren, prepareren en opslaan van archeologische vondsten, waarvoor de nog intact zijnde houten transportband van de rijstfabriek gebruikt blijft. Verder zullen in het complex kantoren, studiezalen en ruimten voor tentoonstellingen ondergebracht worden. Met de presentatie van deze plannen is na jaren van onzekerheid op de valreep dit qua architectuur unieke bedrijfspand van de ondergang gered.

Wormerveer: de fa. Crocklaan, eigenaar van de voormalige zeepziederij „De Adelaar”, heeft het Zaanse architectenbureau Schipper, Verbeek en Zijlstra een plan laten maken voor herbestemming van dit monumentale fabriekspand aan de Zaan. Uit technisch onderzoek is gebleken dat de bouwkundige staat van het uit 1896 daterende fabrieksgebouw te wensen overlaat. Inmiddels is in overleg met de Zaanse Vereniging voor behoud van Monumenten van Bedrijf en Techniek (MBTZ) besloten het gebouw provisorisch te herstellen, in afwachting van een definitieve nieuwe bestemming. Inmiddels is de karakteristieke watertoren verstevigd, noodzakelijk vanwege sloop en bouwactiviteiten direct naast „De Adelaar”. Ook de fraaie betonnen adelaar, die de watertoren bekroont, zal worden hersteld. Als toekomstige bestemming voor het complex wordt gedacht aan een industrieel museum voor de Zaanstreek, een dependance van het in oprichting zijnde Zaanse Museum bij de Zaanse Schans. „De Adelaar” heeft sinds 1993 de status van provinciaal monument.

Zaandam: de gemeente Zaanstad heeft f 50.000,- beschikbaar gesteld voor een onderzoek naar de bouwkundige staat van het Verkade-fabriekscomplex, gelegen tussen de Zaan en de Westzijde. De bedoeling is om in de voormalige chocoladefabriek woningen te vestigen. Er is een projectgroep ingesteld in het kader van het Zaanoeversproject met vertegenwoordigers van de fa. Verkade en de gemeente. De projectgroep zal de mogelijkheid bestuderen om bedrijfsonderdelen van Verkade naar een andere plek te verhuizen, zodat het karakteristieke hoofdgebouw met het torentje aan de Zaan voor het woningbouwproject beschikbaar komt.

Zandvoort: door buurtbewoners is protest aangetekend tegen plannen van de gemeente om in de watertoren

van Zandvoort twintig appartementen te vestigen. De toren, gebouwd in 1955, verliest binnenkort zijn functie. De buurtbewoners vrezen geluidsoverlast en inkijk van de torenbewoners. Zij willen de toren op de gemeentelijke monumentenlijst plaatsen, zodat de toren niet verbouwd mag worden. De gemeente is contractueel verplicht de toren van het waterleidingbedrijf over te nemen, maar wil niet opdraaien voor de kosten van het achterstallig onderhoud (ca. 4 ton). De toren is 48 meter hoog en bevat twee watertanks met een inhoud van ca. 1 miljoen liter water. Als de verbouwing tot appartementen doorgaat, zullen deze reservoirs gesloopt moeten worden.

ZUID-HOLLAND

Nieuwerkerk a/d IJssel: de kans dat de vroegere ijzeren overkapping van het station Rotterdam-Blaak in Nieuwerkerk wordt herbouwd, is een stuk kleiner geworden. Een inwoner van Nieuwerkerk heeft de onderdelen van de overkapping, daterend uit 1877, overgenomen van NS en wil de overkapping herbouwen als onderdak voor zijn collectie antieke auto's. De herbouw van de kap wordt nu belemmerd door planologische omstandigheden. De gemeenteraad heeft namelijk het plaatselijke bestemmingsplan gewijzigd, waardoor de bouwlocatie van het automuseum vijf meter wordt opgeschoven. Dit heeft echter als consequentie dat een nabijgelegen loods moet worden afgebroken. Hierdoor is de herbouw van de perronkap op deze locatie praktisch uitgesloten.

Rotterdam: de gemeente Rotterdam heeft het pakhuis „Het Leidsche Veem" aan de Wilhelminakade voorgedragen voor subsidie in het kader van woonhuisrestauraties. „Het Leidsche Veem" is een van de oudste pakhuizen in het projectgebied „de kop van zuid". Met de restauratie zal het complex een bestemming krijgen als studentenhuisvesting. Een deel van de subsidie (5,5 ton) zal worden bestemd om de monumentale buitengevels in de oorspronkelijke staat te herstellen.

Rotterdam - pakhuis
„Het Leidsche Veem".

ZEELAND

Arnemuiden: in het kader van het MSP is door de provinciale monumentencommissie een aantal objecten in de gemeente Arnemuiden voorgedragen als rijksmonument. Een van deze objecten is het stationsgebouw van Arnemuiden. Het station is gebouwd in 1873 en is een markant voorbeeld van de waterstaatsstijl. In het station, dat niet meer door NS gebruikt wordt, zal een schildersbedrijf ondergebracht worden.

Middelharnis: het uit 1902 daterende voormalige gemeentehuis aan de Oost Achterweg is onlangs gerestaureerd. Het gemeentehuis, een klein vierkant gebouw met piramidedak, is hersteld in opdracht van de Stichting Monumentenbehoud Middelharnis. De bijbehorende schoorsteen was bedoeld voor stoombemaling, maar heeft nooit dienstgedaan, omdat men uiteindelijk toch voor modernere dieselbemaling koos. Het gemeentehuis is met het naastgelegen pand tot woonhuis verbouwd.

NOORD-BRABANT

Den Bosch: het uit 1952 daterende stationsgebouw van architect Van Ravensteyn is onlangs met de grond gelijk gemaakt, om plaats te maken voor het nieuwe station/kantorencomplex „La Gare".

Alleen de stalen perronoverkapping uit 1895 van het tweede perron zal bewaard blijven en in het nieuwe complex worden geïntegreerd. Na een uitspraak van de rechter heeft NS toestemming gekregen de sloop door te zetten van de perronoverkapping van het eerste perron, waar een nieuwe pasarelle moet komen. De monumentale hardstenen versieringen in de voorgevel van het station van 1952 zijn voor de sloop zorgvuldig uit de gevel verwijderd. Deze ornamenten zullen een plek krijgen in het nieuwe stationsgebouw.

Den Bosch: de woningbouwvereniging „Stichting Wonen 's-Hertogenbosch" heeft opdracht gegeven voor de verbouw van de voormalige zuivelfabriek aan de Koningsweg tot appartementen en atelierwoningen. De verbouwing zal ca 1,5 miljoen gaan kosten. De voormalige zuivelfabriek is sinds 1980 bewoond door het kunstenaarsinitiatief „De Melkfabriek". In overleg met de bewoners is besloten het pand te renoveren. Ook de hoge schoorsteen midden in het fabriekscomplex wordt hersteld, als markant herkenningspunt in de stationsomgeving. Overigens zou sloop van de schoorsteen net zoveel kosten als restauratie.

LIMBURG

Simpelveld: op het emplacement van station Simpelveld aan de spoorlijn naar Aken staat één van de laatste spoorwegwatertorens van Nederland. De toren werd in 1929 gebouwd naar aanleiding van de ingebruikneming van het „Miljoenenlijntje", de lijn Simpelveld-Kerkrade. De negen meter hoge toren heeft een achthoekige bakstenen onderbouw en een uitkragend betonnen reservoir. Tot 1954 is de toren in gebruik geweest voor de watervoorziening van de stoomlocomotieven. Sinds kort wordt het Miljoenenlijntje door de Zuid-limburchse Stoomtrein-Maatschappij benut voor het rijden met historische stoomtreinen op het tracé van het „Miljoenenlijntje". Omdat het teveel tijd kost de locomotieven met water uit de waterleiding bij te vullen, heeft de ZLSM besloten de oude watertoren te renoveren en weer bedrijfsklaar te maken. Ook wordt gewerkt aan de bouw van loodsen en werkplaatsen voor de huisvesting van het rollend materieel van de ZLSM.

Venlo: de gemeente Venlo wil het voormalige slachthuis een nieuwe bestemming geven als appartementencomplex.

Aan drie architectenbureaus is opdracht gegeven om de haalbaarheid van deze plannen te toetsen. Het slachthuiscomplex dateert uit 1913 en is gebouwd in Berglagiaanse stijl. De gemeente acht het niet uitgesloten